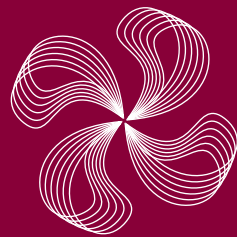

Bizkaitarrei Bizkaieraz

ZAR

383n. zenbakia • 2012 Bagilla

www.euskerazaleak.biz
info.euskerazaleak@gmail.com

KAXARRANKA LEKEITIO_n

Eusebio Akordarrementeria 1929 (16 urtegaz)

Agur, Aldekoa ta Atutxa'tar
Jon Andoni Arteaga

Euskalerrian euskeraz EUSKERA ZALEAK

2012-2013 IKASTURTEA

BIZKAIERAZ 45. IKASTAROA IRU MAILLA ETA ALKARRIZKETA

Egunak: astelen eta eguasten
edo astearte eta eguenetan

Orduak: Goiz, arratsalde eta gabetan

Ordaña: 150 €

Izena emoteko tokia: Euskerazaleak

Colón de Larreategi, 14-2
urrutizkiña 94 423 53 22
Bilbao 48001

Asiera: urriaren 8an

45. CURSO DE EUSKERA BIZKAINO 3 NIVELES Y CONVERSACIÓN

Días: lunes y miércoles
o martes y jueves

Horas: Mañana, tarde y noche

Curso completo: 150 €

Inscripciones: Euskerazaleak

Colón de Larreategi, 14-2
Teléfono 94 423 53 22
Bilbao 48001

Comienzo: 8 de octubre

ZER ALDIZKARIA

Ordaindu, mesedez, ZER aldizkaria! (ogeitabost euro) kontu onetan:

EUSKERA ZALEAK
BILBAO BIZKAIA KUTXA
2095 0000 74 2000089615

Adiskide! Mesedez ZER aldizkaria aurrera eroaten lagundu eiguazu!
Ebagi orri onetan txarteltxu au, eroan BBKra eta ordaindu 30 €.
Ez dozu ezer be idatzi bear.
Baiña, aztu barik, esan Kutxan zeure izena eta zeure errikoa.
Eskerrik asko!

Euskerazaleak

ASOCIACIÓN PARA EL FOMENTO DEL EUSKERA

Colón de Larreategi, 14 - 2.º dcha.
48001 BILBAO

Urrutizkina : 944 235 322

info.euskerazaleak@gmail.com

Laguntzaille

Bizkaiko Foru Aldundia
Diputación Foral de Bizkaia
Kultura Saila
Departamento de Cultura

ISSN: 1132 - 1350

Lege gordailua: BI-1452-85

Flash Composition, S.L. - Bilbao

www.flashcomposition.com

AGUR, ALDEKOA TA ATUTXA 'TAR JON ANDONI ARTEA:

Ezker aldetik eta beko lerrotik asita: 1.- Jon Erdoiza Artetxe, 2.- Jon Aldekoa Atutxa, 3.- Jose Luis Duñabeitia., 4.- Iñaki Aldekoa Atutxa., 5.- Jose Luis Gabikaldekoa., 6.- Fermin Enzina.

Bizkaian, Arratiko erri txikerra eta polita da bere 12'41 kilometru karratu-arekin eta 785 biztanle gitxi gora beran.

Igorretik urrean eta Arratiko ertzean, Iparraldetik Arantzazu, Ekialdetik Dima, Zeanuri ta Areatza, Egoaldetik Orozko eta mendebaletik Zeberio 'ko erri mugakideakaz inguratuta, Arratiko erreka nagusi eta mendi barrenaren osasungarrizko usai gozoan, euskal zentzuzko senidetasunean alai bizi dan erri bat da.

Nekazaritza, abelzaintza ta zurgintzak dira beren bizirako ogiaren iturriak, nai eta gure Aldekoa ta Atutxa 'tar Jon Andoni lez, gazteak inguruko errietara urten bear, gaurko jendekuntzazko bizitzak eskatzen dauan neurrian bizi izateko.

Bere edestian, Arratiarren merindadeko eleiz-aurre batzarrekoa zan, eta erdi mendeko aldiaren alderditarren borrokatan, Ganboatarren alde jokutzen ebana.

Eta azkeneko borrokan, 1.937'an ekaiñaren 16an Franko faziztaren gudalozte indarrek Ego-Euskalerrri guztia lez, espainiar oinpean jarri eben.

Jon 'en bizi kondaira.

1.933'an Epailla'ren 30'ean jaio zan Artea 'ko erritxuan, Erriko Enparantzaren 42'n zenbakian, ez dakit eurak egin ba eben, bere emazte Juanita 'gaz bizi izan diran etxea, baiña lenago berton egon zan etxe zarrean jaio zan.

Beren ikas bidea, Igorreko marianistetan asi zan, Derioko abade ikastetxean urte bi, eta Bilbaon salerosketaren ikasketakaz osotu eban.

Ikasketaren ostean eta 17 urte eukezala, Roke ta Zulueta 'k sortu eben xeetasunezko makiñak egiteko langintzan edo tresnagintzan sartu zan bere ogibidearen arduruan, eta bere zeregiña banaketaren idaz-gelan, diru kontuetan eta langintzazko antolamentuetan bete ebazan.

Ezker aldetik eta beko lerrotik asita: 3.- Itziar Bernaola. 4.- Juanita Barroeta Amorrortu. 5.- Jon Aldekoa Atutxa. 8.- Jon Erdoiza Artetxe.

Begikoa izan zan beren gaiñeko agintarien artean eta maitatua langilleen aldetik.

Alango xeetasunezko makiñak egiteko edo tresnagintzazko lantegian lan eginda, bizitzazko ikasketak oso-tzerakoan, neurri orreikaz alegiñ onenean jokatu ezker artzen dan xeetasunezko trebetasuna, nai norberen izaerazko zentzuan, erritar, lagun, senitasun eta bizitzaren ordezk bideetatik ibiltzeko, zentzuzko xeetasun andietan egokitzen dabe norbera, eta alakoa izan zala egiten ebazan gauza guztietan, esaten dau bere emazte Juanitak.

1.951an Otsaillaren 4ko domekan euskal seme abertzale bezela eta gure izatezko oiturak iraun dagiezen alegiñean, Arratian Etxebarria'tar Jabierren zuzendaritzapean eta Aita Jose Domingo karmeldarren aolkularitzapean sortu zan abeslari taldeagaz egon zan, Santa Agedaren bezperan lenengoz urten ebenetik Bizkaiko errietatik abestuten.

Niri, Jon Andoni'ren seme Jonek, urrutizkiñeko mobilkorraren internetetik erakutsi eustan argazkian, abes-talde guztia "Laitoki"ren jende-belbil edo belbil-busaren aurrean dago atarata, berrogei berrogeita amar bat inguru, sasoiko Arratiar zar-gazteekin.

*Menditik perretxikoaz
etorritako Artea'ko talde
nagusia.*

1.954ko urtean 21 urte eukezala joan zan Jon soldauzkara eta 23 urtegaz etxeratu zan.

1.958an Ekaiñaren 12an ezkondu zan Barroeta ta Amorrortu'tar Juanitagaz, eta seme bi euki zituzen, Iñaki eta Jon.

Eta 1.999ko urtean zar-sarian sartuta, aurrera begira beren bizitzazko denborea, sendi, erre-kako arraintzan, mendiko eizan, perretxiko, "Gure Inguruko Sissak" elkarteagaz, eta lagunekaz

tabernan mus eta tutearen kartetako joku artean banandu eban maitetasunezko zentzu andiz denbora guztia.

Emen bearrezko aipatzea da, Jon Andonik euki eban lagun aundienetariko bat edo ta andiena zana ez bazan izan, Juanita'ren esanetan, euren senitarteko lez aipatzen ebalako.

Ernanitik Zornotzara etorritako Erdozia ta Artetxe sendiaren seme nagusia Jon izan zan

gazte au, guk erriko lagun artean geien "Ernani" ez izenagaz ezagutu genduana, eta ziurtasun guztiagaz ia esango neuke, Zornotzan Jon'en izenagaz iñork ez ebalaz ezagutu beren biziko lagun miñak Gorostizatar Juan Luis edo ta Kortabitartetar Jose luis langoak izan ezik.

Au be, bere gaztetasun ta gizontasunean nortasunezko pertsona edo benetako lagun ona ta trebea izan zan, Zornotzako Forjas eta

gero eurak sortu eben Tolsan forjaseko elkartean, lantegi bi orreitan lan egin ebana, eta Artea 'ko alaba Abasolotar Pilarregaz ezkondu zanetik, Igorretik joanda Arteako sarreran ezker aldean lenengo dauan eta 13n zenbakia daukan emaztearen baserrian bizi ziran.

Emen kontuan artu bear da Juanita'ren lengusua Jose Luis Dañobeitia be, Jon bien lagun andi bat izanez gain, edozetarako beti prest euki ebalako.

Aldekoatar Jon eta Erdoziatar Jon biak erreka arraintza ta eiztaritzaren kanpotik mendizaletasun andikoak izanda askotan joaten ziran euren lagun ta emazteakaz Orozko, Gorbeira, Altube, Urbasa, Nafarroa ta Euskalerritik kanpo, Leon, Burgos, Soria, Santander eta abar, perretxikoaren billa, sendi baten txango edo ibillaldi bat lez.

1.998ko urte inguruan lagun biak ain trebeak izanda, eta euren senide, lagunaren artean eta ardandegi edo ta edaritegietan mus eta tute kartetako joku bitartez errian perretxiko zaletasunaren zabalkuntza ain bizi sortuta euki eban lez, elkarte bat sortzea asmatu eben.

Eta Juanitak, Jon Aldekoaren emazteak erakutsi eustan 1.999an Dagonillako illean "GURE INGURUKO SISAK" elkartearen BBK diru-etxeko aurrezkigutuna lenengo diruakaz zabaldu ebena.

Elkarteak, inguruko erri askotako kideak euki dauz 300 erkide euki arte, eta Jon ata guzti ez zan geldirik geratzen, 10 euro urteroko sari ordanagaitik ezagun guztiari eskeintzen eutselako SISA elkartearen agiria, kidetu zitezen.

Ez ziran edozein gauzagaitik kikiltzen eta lan asko euki arren, beste gauza batzuen artean, Domu Santuaren egunean egiten eben perretxikoaren erakusketa aundia BBK, Udala eta al eben laguntzagaz.

Perretxiko erakusketaren jai eder orreitan, eurak asmatutako perretxikoaren saldea be banatzen

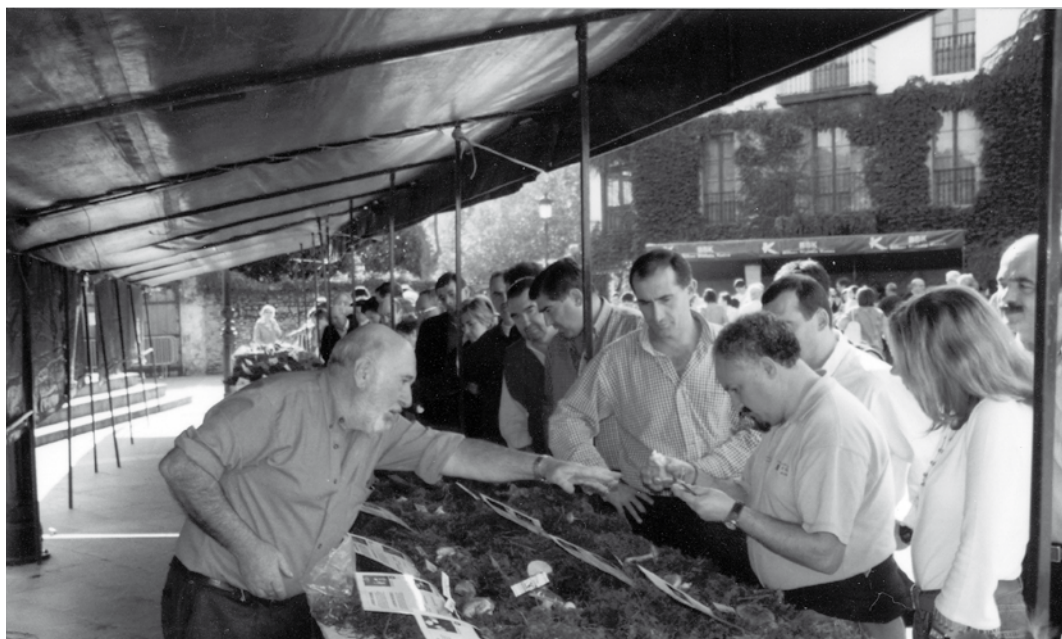
Jon Aldekoa Atutxa eta beren emaztea Juanita Barroeta Amorrortu, euren 50'eko urte-gorritzko eztegu egunean.

eben bertora joaten ziran guztiari, eta Juanitak esaten dau, ondo ezkututa daukiela saldagintza orren eginkizuna, beren atsegin edo lilluratasune-kin jende geiago aurreratu dagian, perretxikoaren erakusketako jai orretara.

Gure bizitza baiña, Jaungoikoaren eskuetan dagoen lez, Berak esaten dausku nozarteraño iraun bear dogun gai-bizi oneitan, eta 2.007an Bagillaren 30ean Erdozia ta Artetxetar Jon il zan minbiziaren gaixotasunagaz, eta Aldekoa ta Atutxatar Jon bere lagun andiena, GURE INGURUTAKO SISAREN elkarteagaz gaurko egunerarte iraun arren, uts aundia eukin ebela esaten dau Juanitak Erdoziatar Jonen gabetasunagaz.

Nirekin artu emona.

Nik eneban ezagutzen, arik eta egun baten Barroetatar Klaudiok nire adizkideak, bere arrebaren etxera joan bear gendula esan arte.

Jon Aldekoa Atutxa, perretxikoaren erakusketa baten.

Gogoratzen naz, Jon eta Juanitaren etxe aurrean egon giñela, eta Klaudiok eurakaz berba egin ondoren, nirekin berba egin ebela mendi ta perretxikoaren gora beran, eta berba orreik izan ziran nigaz euki eban artu emon bakarra.

2.011n Lorailla'ren 18an, Aldekoa ta Atutxatar Jon-ek, gure alkarrizketatik denbora gitxi barru, etxetik ziza perretxikoaren billa bere berebillean urten da, ez daki iñork zelan, errepidearen alboko aldapa batetik jausi zan, buru barruan larri zauritu ta ertzaiñak elikotero baten Kurutzetako gaisotegira eroan eben.

Kurtzetetik Gorlizeko gaisotegira eroan eben, eta luzaroan Jonen egoaldian ez zalako aurreraldirik

agertzen, Klaudiok bere arrebari laguntzearren niri esan eustan ia zapatu baten Gorlizeko gaxo-etxera eroango nebazan. Andik aurrera ia zapatu guztietan eroan da adiskidetasunezko sendotasunetan sartu nintzan.

Il orduko aurreko zapatuan Jon ikusten egon giñela, Juanita negarrez asi jakun, berak eta guk be ikusten gendulako Jonen arnas artzeak larritasunean sartuta egon zirala. Eta guk usten genduan gertatu zan.

2.011'an 78 urte betetzeko eukezala Epailla'ren 13'an il zan Jon Andoni, Gorliz'eko gaisotegiaren 239 gelan.

Beko lerroaren ezker-aldeetik asita. 1.- Iñaki Aldekoa. 2.- Jesus Mari Barroeta. 3.- Ima Barroeta. 4.- Jesus Barroeta. 5.- Jon Aldekoa. / Beko aldetik, bigarren bigarren lerroan beko aldetik asita: 1.- Klaudio Barroeta. 2.- Bibiano Barroeta. 3.- Jon Andoni Aldekoa. 4.- Bitoria Amorrortu. 5.- Juanita Barroeta. / Eta goiko irugarren lerroan: 1.- Augusto Barroeta. 2.- Ines Markina. 3.- Mari Barroeta. 4.- Migel Barroeta. 5.- Patxi Barroeta.

*Juanita Barroetak,
biotza lerturik,
olantxe diño, xamur,
begiak bustirik:*

*-Yon Andoni, laztana,
senar maite-miña,
ostondu zara, ixil,
sortuz biotz-miña.*

*¡Lagun eidazu, goitik,
gozatuz samiña !*

KLAUDIOK

Bilbon, 2.012an-Jorrailaren 5'ean

Ainbat zor dautza Arteako erriak Aldekoa'tar Jon eta "GURE INGURUKO SISAK" elkarte alai eta adiskidetasunean zuzendu ta aurrera eroan dabenai, 300 erkidetatik ez daiten agertu baten bat, perretxikoaren zaletasunezko bide ingurutik erria alaitasunezko kidesunean oraiñarte lez aurrera iraun dagian.

Ni benetan poztuko nintzake eta Arteako erria batez be.

"AGUR !!"

"EGUN AUNDIRARTE"

Atutxa'tar Paul

Zornotza'n 2.012'an Jorrailla'ren 5'ean

KAXARRANKA LEKEITIO_n

Pedro Urkidi Gorostiola, Arranegi-zabalean.

DANTZARIEN ZERRENDIA

Fakundo Etxebarria eta Idoiaga. Lekeitio, 1855 urtean jaio zan goizeko zazpiretan, Bergara kalean, 8-1 eta 1934 ekainaren 5an il. Au izan zan, aurreko mendean **kaxa** gainean dantzan ikusi eben leen gizona.

Teodoro Urkiaga eta Iturraspe. Lekeitio, Nareka kalea, 7-2. il zan 23 azaroa 1936. Onak bere mende asierako 1903 inguruan dantzatu omen eban.

KAXARRANKA BILBON

Dantzaria, **Teodoro Urkiaga eta Iturraspe**, 1903

Argazki au **Bilboko Iturribide** kaleko taberna batean egon zan eskegita. Dantzariaren alabak ikusi, eta bereala ezagutu eben argazkikoa: bere aita.

Familikoaek kopia bat eskuratu, eta beste bat udal artxibora ekarri dabe, oraintsu. Artxiboan ez da egon, orain arte, dantzariaren argazkirik.

Bilboko argazkilari batek egiña da, argazkian bertan ikusi daitekeenez, tokia ezin da identifikatu, baiña badirudi **Bilbo** dala. Publikoa dotore jantzia eta zuriz jantzia, barriz, **kaxa** eusten ebenak, oikoa ez dana, bestalde.

Eta zer egiten eben **Kaxarrankak** Bilbon 1903. urtean?

1903 apirillaren 22an **Begoñako Andra Maria** izendatu eben **Bizkaiko patro**i edo zaindari, Pontifizearen aginduz ondorioz, ainbat eta ainbat ospakizun antolatu eben Bizkaiko Foru Aldundiak irailarako, bai Bilbon bertan eta bai Bizkaiko beste erri batzuetan bere. Lekeitioko Udalak, adibidez, 1903ko irai-llaren 27an baimena emon eban udaleko musika bandari, **Begoñako Santutegira** erromesaldian joateko, beste erri batzuetako musika bandekin batera.

Galdera, baiña, auxa da: **Kaxarranka** bere orregaitik zegoen Bilbon? Baietz dirudi, baiña ez dogu oraindik ori esateko datu erabatekorik aurkitu.

Lekeitioko Udal Artxiboa

Zoilo Atxabal, 1930 Bilboko Euskalduna Frontoian.

Eusebio Azkarraga eta Erkiaga. Lekeitio, 1925ko azaroaren 16an il zan Ezpeleta kalean 29-3. Bere garaiko **dantzaririk entzutsuena** izan zan.

Zoilo Atxabal. Lekeitio jaio zan. Au izan zan 1930 urtean, **Bilboko Euskalduna Frontoian dantzatu** zuena.

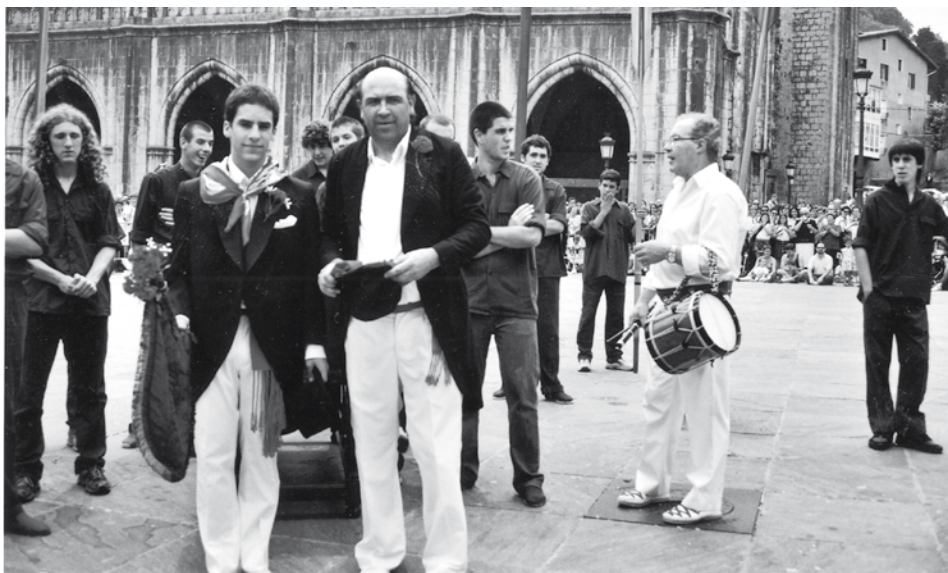
Ignacio Prudencio Murelaga eta Anakabe. Lekeitio, 1886 abustuan 31 jaio zan.

Pedro Julian Erkiaga eta Bengoetxea. Lekeitio, 1902 ekaiñaren 9. Dantzari oso trebea, Arranegi kalean 13 jaio zan.

Pedro Seberiano Urkidi eta Gorostiola. Lekeitio, 1908 azaroa 27 jaioa, Bergara kalean, 12-2. **Iruñan Kaxarranka** dantzatu zuen batetan, **kaxa** gaiñetik **jausi** omen zan, baiña ain arin igo zan barriro ezen, gaur egun bere iruñatarrak ez baitakite jaustea dantzaren zati bat dan ala ez.

Eusebio Akordarrementeria eta Gabiola. Lekeitio, 1913 abendua 15 jaio Trinitate kalean, 1-2. eta 2006 maietzan 29 il zan. 1929 urtean dantzatu zuen 16 urte zituela. Au da **Lekeitio Foru Enparantzan dantzatu leena.**

Pedro Murelaga eta Etxebarria. Lekeitio, 1922 jaioa San Pedro bezperan, Bergara kalean, 8an eta 2004 San Pedro bezperan bere il zan. Bere osaba zan Ignacio Murelaga Anakabe.

Aldaketa 2003 garren urtean Pedro Murelaga Aretxaga eta Asier Uskola Ibarra.

Vicente Bakeriza eta Azkarraga. Lekeition, 1925ko abenduaren 4an jaio zan Ezpeleta 29-3. 1967ko maiatzaren, 16an il, Eusebio Azkarraga eta Erkiaga bere aitxitxe zan.

Jose Maria Bakeriza eta Azkarraga. Lekeition, 1931ko iraillaren 1ean jaioa, Bergara kalean 7-2. eta 1996 abuztuan 9 il zan. Vicenteren anaia zan.

Juan Manuel de Elorza eta Irigoras. 1943ko uztaillaren 24an, **Ermuan** jaioa. Au izan zan **AMALUR filmerako** San Pedro irudituz Kaxarrankan dantzatu zuena.

Pedro Murelaga eta Aretxaga. Lekeition, 1950ko San Pedro besperan jaioa Azpiri kalean, 5-4. Urte askotan dantzatu eban eta itxi baiño leen irakatsi eutson Asier Uskolari, dantza egiten. Pedro Murelaga eta Etxebarria bere aita zan.

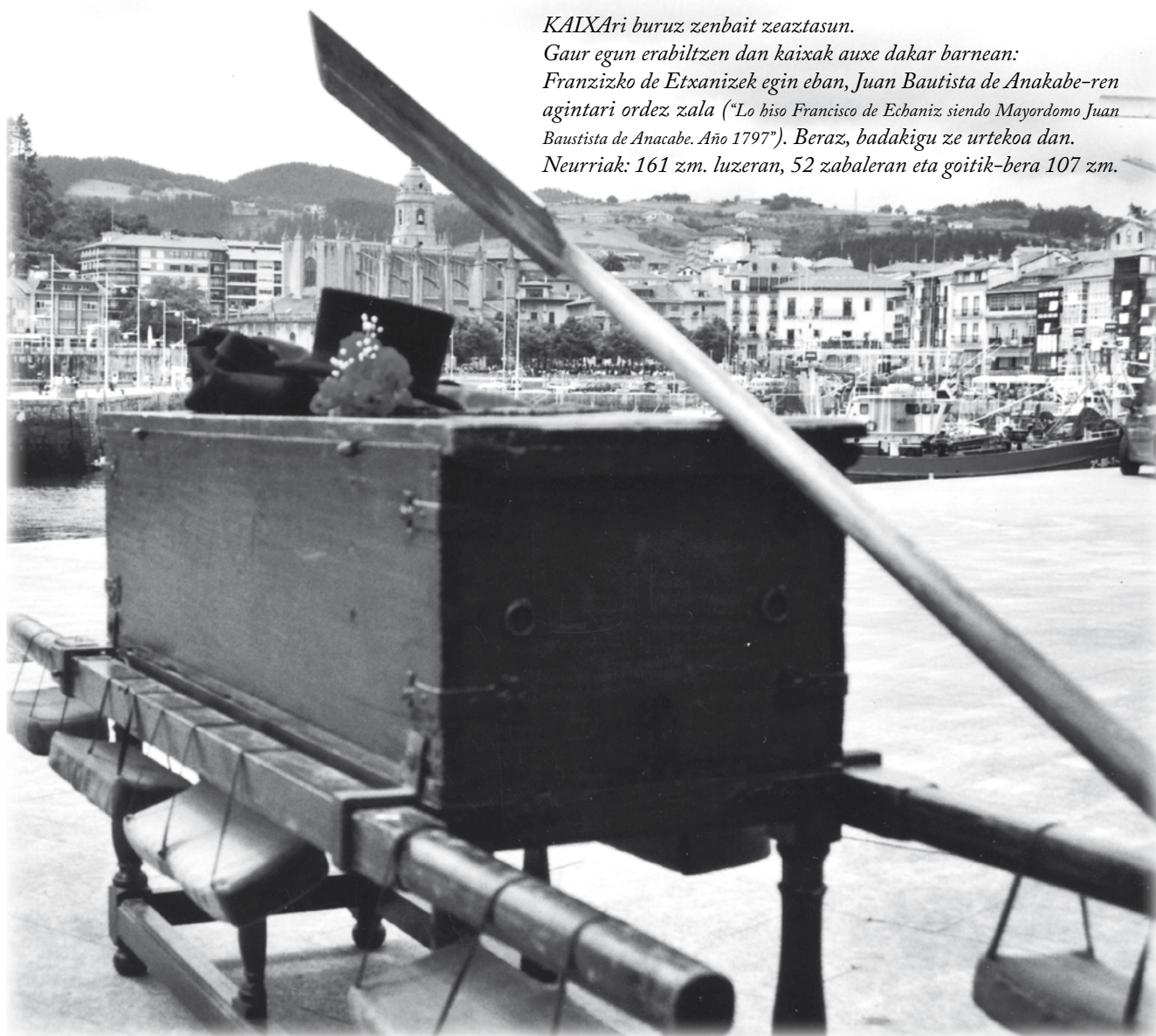
Asier Uskola eta Ibarra. Lekeition, 1985 abenduaren 9, Eguzki Begira, 58an. jaioa. 2003tik asita, orainarte, berak **dantzatu egiten dau urtero.**

TXISTULARIAK

Bi senitarte bereiz daitezke: Txanbolintarrak, Fakundo Etxebarria Idoiagak, Pedro Murelaga Etxebarria eta Pedro Murelaga Aretxagak osaturik eta Azkarragatarrak, Eusebio Maria Azkarraga, Vicente Baqueriza Azkarraga eta Jose Maria Baqueriza Azkarragak osaturik, Santiago Zapirain Abaskal, Luis Kalle Eroa eta abar...

Mikel Arrieta Azkarraga eta Urtzi Iriondo txistulariak.

Agustin Arrien Díaz

KAIXAri buruz zenbait zeaztasun.

Gaur egun erabiltzen dan kaixak auxe dakar barnean:

Franzizko de Etxanizek egin eban, Juan Bautista de Anakabe-ren agintari ordezkala ("Lo hiso Francisco de Echaniz siendo Mayordomo Juan Baustista de Anacabe. Año 1797"). Beraz, badakigu ze urtekoa dan.

Neurriak: 161 zm. luzeran, 52 zabaleran eta goitik-bera 107 zm.

NEGARRA

Ipuin Sariketako 2. Saria

Gorge artu kotxea!- esan eutsan Nancy'k bere senarrari-
umea badator eta.

Nancy, 32 urteko neska amerikar dotorea zan, ule beilegi
luzea eta masail gorriduna. Bere lenengo aurdunaldiko
zazpigarren ilabetean egoan, eta goiz artan min andia
nabaritu eban sabelaren beko aldean, umea sabeletik
mundura urtetako indarrean ebilelako.

Ospitalean ogei ordu min izugarriak jasaten egon
ostean, Susan izeneko neska kolore gorri bat
munduratu zan amaren ankartetik. Ez zan oso ume
andia, ez eta ume eder orietakoa be, naiko ierra
zan, zazpikia zalako.

Umea jaio eta segituan bular gozoen usainak liluratu
eban, baina negarrak ez eutsen bular burua aoarekin eme-
ki-emeki estutzen usten. Izan be Susan oso negartia zan,
ez amaren, ez aitaren besoek, ez eben lasaitzerik lortzen.

Gose izango zalakoan, eta bularra artu ezinik ebilelako
biberoiarekin be froga egin eben ea zeozelan lasaitzea
lortzen eben. Baina lan guztiak alper alperrik izan ziran.

Astea pasa eta Susan oraindik isildu ezinik egoan.

Sendagileak be, ez ziren amari alta emotera ausartzen,
umeak zeozer eukalakoan. Milaka froga, eta oraindik be
Susane negarretan blai jarraitzen eban.

Paseatzera be atara eben kaleko soinuek umearen lo
naia geitu eta negarra desagertuko zalakoan. Baina,
Susane ez eban ume guztiek egiten eben moduan
loaren besoetan atsedena artzen.

Kantatzera be ausartu ziren aitama barriak, baina lengotan jarraitzen eben. Azkenean desesperazio utsaz, azken laguntza moduan intemetera jo eben aitama berriek.

Eta euren sorpresa Euskalerriatik etorren. Irakurri eben, Euskalerrian baegozala ume kanta gozoak eta lotarako kanta xamurrak.

Euskalerriko kantak ikasi bear doguz, esan eutson Nanci'k George'i, azken aukera moduan.

Baina konturatu ziran ume kante oso esanai sakona eukeela eta edozelan kantatuz gero, ez ebeela euren eginbearra betetzen. Beraien aukera bakarra euskal etxera joan eta aiton amonei kantatzen erakusteko eskatzea zan.

Eta uste ori buruan ebeela irmotasun andiz abiatu ziren euskal etxera.

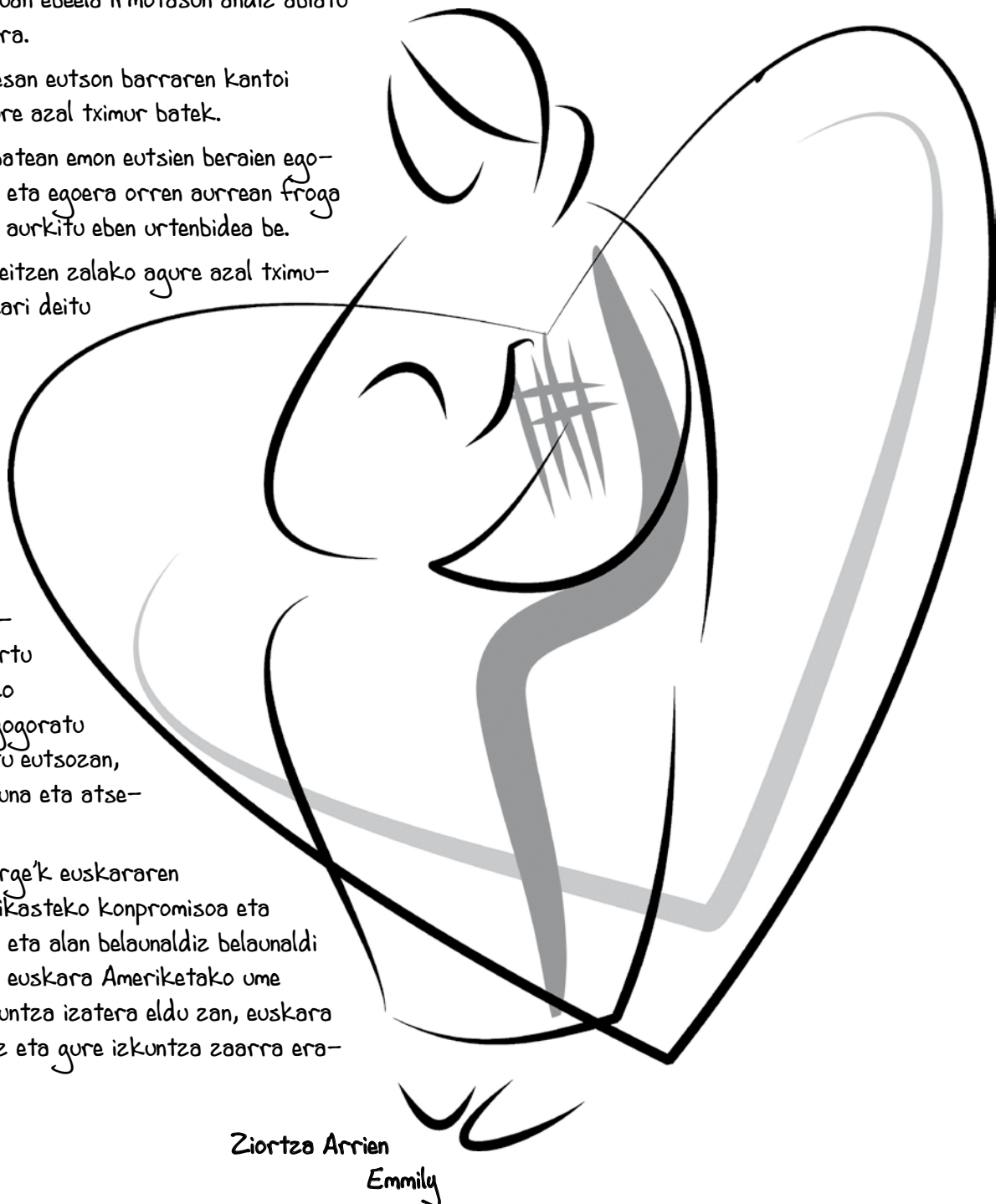
Good morning- esan eutson barraren kanto batean egoan agure azal tximur batek.

Ingeles txukun batean emon eutsien beraien egoeraren barri, bai eta egoera orren aurrean frogak askoren ondoren aurkitu eben urtenbidea be.

Tomasek, alan deitzen zalako agure azal tximurra, bere emazteari deitu

eutson telefono mugikorretik, eta telefonoa sakelean gorde orduko an egoan Matxalen, andere kolore gorri eta atse-gina. Umea besoe-tan gozo-gozo artu eta bere txikitako obaba abestiak gogoratu edo umeari abestu eutsozan, umearen lasaitasuna eta atse-dena lortuz.

Nancy'k eta George'k euskararen indarra ikusita, ikasteko konpromisoa eta berbea artu eben eta alan belaunaldiz belaunaldi eta lagunez lagun euskara Ameriketako ume askoren ama izkuntza izatera eldu zan, euskara bizirik mantenduz eta gure izkuntza zaarra erabiliz.

Ziortza Arrien

Emily

Galizia aldetik txangolari (2)

2.011n Bagillaren 9tik 2.011n Bagillaren 16ra ADIÑEKOAKIN

ASTE ONETAN, GALIZIATIK ZEAR TXANGOLARI IBILTEKO, ADIÑEKO ERAKUNDEAK AUKERATU EUSKUN OSTALETXEA.

2.000ko urtean Urtarrillaren 21ean, Galiziako Batzordearen lendakaria izan zan Iribarnetar Fraga, eta Gaztela Mantxako Batzordearen lendakaria zan Bono ta Martineztar Jose Antoniok, zabaldu eben Sanxenxoko erri politan lenengoz lau izarrezko goi-maillakin, I Karlos Silgar ostaletxea, gaurko denboratarako ederto atonduta dagoen ostatu ederra.

Ostatuaren Silgar izena, bealdean dauan ondartzatza ederraren izenetik artzen dau.

Logelak, argitasun andi, garbi, eta ikuspide ederraz daukaz, bere oge zabaletan lasaitasun guztiagaz atsegintasun ederrenean lo egiteko.

Jantoki zabala eta ondo apainduta, guri egun guztietako gosari, bazkal afariak, jateko plater ta maitresneri desberdiñekaz atara egiten euskuna. Eta baten batek geiago gura ba eben, serbitzariak gure inguruan egoten ziran prest, gure genduna osterat emoteko.

Bai, baten batek ataraten euskuna osagilleagaitik debekatuta eukiten ba eben, beste janari bat ekarteko prest egoten ziran.

Bikain egon giñan zainduta ostaletxe orretan euren aldetik.

BEKO IBAIAK eta SANXENXOKO ERRIA.

Galiziaren Beko Ibaia, peninsula onen Iparraldeko mendebalean kokatuta dagoz, Pontebedra ta A Koruñako lurraldearen bitartean, edo ta La Guardian dauan Miño ibaitik Portugaleko mugaraino, eurak daukiezan edertasun guztiegaz.

Adela gure gidariak esaten eban: esan leike "Jainkoak atsedean billa, bere besoak ipini ebazala itsasadarrezko sarrera eder orreik egiteko.

Izpazter edo itsasertz orreitan lau dira daukazan itsasoko sarrerak:

-Korkubioneko ibaia edo itsasadar⁽¹⁾, Fisterrako lurmuturra daukena, eta Sallaseko ibaiaren urak artzen dauenak.

-Muros eta Noiaiko ibaia edo kresal obai⁽²⁾, Tambre ibaiaren urak artzen dabela.

-Arousako ibaia edo ugalde, Ullaren ibaiko urak artzen dauela.

-Pontebedrako ibai edo abai⁽³⁾, Lerez ibaiaren urak artzen dauanak.

(1) Itsasadar = ria. (2) Kresal obai = ria. (3) Ibai edi abai = ria.

-Eta Bigoko ibai edo itxasadarra, sarreran Ziesko ugarte ederrak daukezanak zain, eta San Simonen kolko antzeko erdian San Simon ugarte. Ospe andiko Sanpayoren zubia, bertan borroka andia egin zalako Napoleonek eroan ebazan gudaloztearen aurka.

Aberastasun aundia daukie lau itsasadar orreitan.

Sanxenxoko erria:

Sanxenxoko erria, Benturerako mendi egaletik itsasoaren ertze edo ondartzara beratzen dan 42'3Km²ko zabalkundean kokatuta dago, eta bere garrantzizko auzotasunak, Billalonga eta Portonobo dira.

17.377 biztanle daukaz, 2.008an Iraillaren 7an egin zan biztanle lerrotik artuta, udan, oporretako jendearekin 100.000ra eltzen dirala.

XXn gizaldian euki dauz erri lez bere aldaketa guztiak, portuen egokitasunagaz, etxeak, zugazti ta lore baratzak, kale egalak ta ibilteko leku ederrak askeneko 30 urte onetan geien, erria eurentzat eta txangolarientzat atsengintsu eginda. Bere erri biztanleak Galiziaren erri guztienak baiño geiago ugaritu dira.

Galiziak daukan oiana gurelangoa da, eta lurak emoten dautsoezan obariak be bai, baiña erdi ugarte edo peninsula onen Ipar Mendebal orrek beste Atlantargi zuriago bat dauka, lur eta itsasoari edertasun berezi bat emoten dautsona.

Sanxenxoko erritarren ogibidea, baratz, itsasoko kolkoetan daukiezan aizlau⁽¹⁾, arrantza, eta txangolarien etorkera geien da.

Jauntxo, lurraren jabledunak, diruzaleak, edo ta ameriketatik aberastuta etorri ta Ibar zabaletan egiten ebazan pazo edo arrizko jauretxe ederrak be badaukiez, geienak ondo zaintzen diranak, eta XIV gizalditik leen jaiotzaren ondorengoan datozenak.

Sanxenxo, orreoz beterik dago antziñako etxe inguruetan, eta ederrena Martinez ta Rodrigetzar Inaziorena da.

Albariño ardo zuria da bikain edo ardo ona daukie-na, otz eta urteko egintzan edo bigarrenekoan geien luzetuta edaten dana.

Sanxenxoko erritarrak badaukie, 1.878an jaio eta 1.927an Santiagon il zan Piñeiro gizandia be, erriari bere egazkiñagaz izen andia emon eutsona.

Itsasbazterreko erri polita izanez gain, antziñakoa da, Ptolomeok K.o. IIIn gizaldian⁽²⁾ aipatzen dauena.

(1) Aizlau = batea, bandeja. (2) Ptolomeo = 100-178 d.K.

A Lanzadako itsasmutur txikian dauan antziñako gaztelua, bir eraiki zan mauritarrengandik babes-teko, eta K.a. 1.000 urte inguru an egon zan Fenizioaren arri lantegi zar bategaz be baliotu ziran.

XVIII In gizaldian bizi zan Kornide gaillegu jakitunak esaten dau, orko gazteluaren inguruan, Lambriaka izenagaz erritxo edo leiñu auzo bat egon zala, Ponponio Melak⁽³⁾ bere idazlanetan aipatzen dauan lez, Fenizioak kokatu ta keltiarrak joan orduko, euskaldun ziranak.

Euskaldunak zirala esaten dot, orduko erdi ugarte au euskalduna izan zalako, gaurko jenetista ta iker-tzail edo aztertzaile jakintsuek esaten daben lez.

Olan izan bear izan ziran, erromarratarrak gudaren erasoka agertu ziranean keltiarrak gure artean aienatu ziralako, eta Galizian euskaldunak eurekin.

Auek len esan dogun lez, Ekialdetik etorrita, naiz jakintzan euskaldunak baiño aurreratuago egon arren, bardin antzekoak izan ziran demokraziz-

ko askatasun zentzuan, eta erri biak, erromatarren odoljariozko gudaren erasoan aienatzeko arriskuan egonda, ondo konpondu ziran.

Or, ez litzake egon bear iñoren zalantzazko arritasunik.

Arritasunezko gauza bat ikusten dogu emen baiña, edestilari maltzurak, euskaldunak sekula bizi ez ba ziran lez, edo ta keltiarrak ariñago agertu daitezcan, oraiñarte mundu onen berezko errien aurkakoak diran fazizta irabazleen alde kokatuta, aurkitzen diran Keltiar arri landuen arrastuekaz, zalantzan ipinten dabela, keltiarrak, Euskaldunak baiño ariñagokoak ez ba ziran izan.

Euren izkuntzan ta arrietan be badaukiez gauza geiago, “Iri” “Ar” eta abarreko euskal itz, ta ilobiko atz edo arrastotik daukiezanak, zutik ipinitako “antas” edo “orcas”eko arri andiak, “dolmenak”, “tumu-loak”, “kromletx” eta abar.

(3) Pomponio Mela, idazle ta lur-jale Ibero-latinoa = Igo gizaldian bizikoa.

Dana dala, Pontebedra, Bigo, eta Arousako itxasadar orreitan Beko Paleolitikoaren aldian euskaldunek egiten ebazan antzeko, edo ta eurak egineko ainbat aurpegi bietatik landutako arriak aurkitu dabez.

A Lanzadako itxas bazterrean, Paleolitikoaren aldiko arri landuak aurkitu ziran, Frantziako Saint Atxeulen⁽¹⁾ euskaldunak eginda aurkitu ziranen bardiñ antzekoak, eta Pontebedrako erakus tokian, Galiziako Nantesen aurkituta goiko Paleolitikoan⁽²⁾ ziratu edo dirdirazitako⁽³⁾ arri landuak erakusten dira.

Eta A Lanzadako itsasmutur orretan eurak mauritarrengandik babesteko eraiki eben gaztelua, gaur barriztu edo barriz eraiki eben ondoan, jausita dagon Ama Birjiñaren baseliza, erdiaroko denboratan Konpostelako Santiagoren mitrazkoa izan, edo ta apezpinkuntzaren gaztelua izan zana be erakusten dabe.

Galziarrak, tupiki edo borontzezko eta burdiñezko gauza asko daukiez, Ekialdetik eurak ekarri ebelako gauza bi orrein aziera edo jendekuntza⁽⁴⁾.

Kastro, leiñuaren gudatzabolak edo gudal etxauntza asko dagoz Sanxenxoko errian: A Lanzadako Oteiro das Lapasen, Nantesekoa, Seixomilekoa 149m. daukazenak goi aldean, Adinakoa Faromendian, Dorronekoa, Paxariñasen Elmo, eta Portonobokoa, Portonoboren berriztasunezko zabalkeran ezereztu zana.

Sanxenxoren Noallako auzotasunean eta fenizioak eginda XVIIIIn gizaldiraiño eldu zana, gatzaren garrantzi andiko meaztegia⁽⁵⁾ be euki eben, arraiñak idortu edo legortuta gero gatza emonda, Erdiko itsaso edo Lurrarteko itsasoaren itsas baztarretan saltzen ebezanak, Adelak erakutsi euskun, eta Sanxenxo orregaitik izan zala jende askoren erria esan euskun.

Sanxenxoren garrantzi andiko edestia baiña, XIIIn gizalditik asten da, Gelmirez gongotzai edo artxapezpikua bere feudojaun-tzutasunagaz, batzuetan Urraka erregiñaren alde eta beste batzuetan aurka ibiltzen zana, jauntxuen alderdikeri jokua zelan izaten zen beti kontuan artuta.

(1) Saint-Achel = achelense. (2) K.a. 35.000-10.000 urte. (3) Arri ziratu edo dirdirazitako = *piedra pulimentada*. (4) Aziera edo jendekuntza = *civilización, o, conocimiento en la labor de esos dos metales*. (5) Gero Arousa-ko ugartean be egin ebena.

Argi dago, keltiar edo gallegoak, euren adierazpen ederra emon dautsela bizitz oneri.

Gaur baiña, ikusten doguedestiko bizi luzearen ikasbidetik euren baitaren sinismena nortasunean oiñarrituta, eta askatasunaren demokrazizko giza eskubidean ikasitakoakin erperatuta egonda, ainbatetik basne edo zorne⁽¹⁾ antzeko bat sartu jakiela gali-ziar askori.

Santiagoren guzurrezko asmamenaren naste orreitan eta ainbeste menpeko ekintzagaz gogaituta beste urten biderik ez dabelako ikusten, esan lei nortasunezko baitari ekanduzko zentzuan jaramon egin barik diruagaz maitemindu dirala, eta gogaitasun orreitan, PPko agintearen eragipenezko eritzian ostonduta ibiliaz, Franko fazizta “Nacional Katolicismo”aren menpetasunezko liberaldutasun orren illunpean dagozala.

Ez dabe gureko galiziarrek argira urten nai ?.

Eta euren Biltzarrean ikusten dan gauza argia da, PPkoak 9 autatukoakaz danok baiño geiago daukala, B.N.Gk 4, P.S. 3, eta askatasun bidetik dabilzenak ezarleku 1 bakarrik daukielako.

BIDAIAREN TXANGO EGUNAK.

2.011n Bagilla-ren 9-an:

Goizeko 7retan urten gendun Zornotzatik Lourdes, ni, eta Maite bigarren alabak berebilla eroaten ebala Bilbaoko Termibusera joateko, eta an Rias Baixas Adiñeko antolakuntzaren berebil busera igonda, Galiziara joateko.

Busaren gidariai Tito izenagaz deitzeko esan euskuen, eta bidaiaren zuzendari edo gidariari Adela.

Bien aldetik, ez gendun euki zentzun andiko arrera edo arremman onak baiño, eta Adelaren aldetik, bidai guztian egin ebazan adierazpen zeatz bidetik, Galiziaren edertasuna argitasun andiagaz aurkeztu euskun.

Ez gendun bear geiago, Galiziatik txango au atsegiñezko zorionean egiteko.

Bidean, gaurko legeekin berebilbusen gidariak egin bear ebazan ordubiko geraldia egin genduzan:

Bata, 10k ogei gitxiagoetan Burgoseko Arias Serrano bideko ostatuan geratuta, eta garbigelara joanda

(1) Basne edo zorne = *podre, pus*.

gorputzaren bearkuntzak egin, ogi tartekoak eta akeita artuta 10etan busera igoteko.

Lourdes eta ni, ogi-tartekoak jaten egon giñela konturatu gintzazan, argazkiak atarateko gaillua etxean itzi gendula, eta busera igon gendunean Mari Lourdes alabari deituta, Lourdesek urrengo egunean argazki gaillua otelera bialtzeko arduratu eban.

Bigarrena 12etan, bideko Kastro Gonzalo 2garren zenbakiko ostalean ordu erdian geratuta.

Emendik aurrera Gaztelatik bidean goazela, arri-garrizko gauza bat ikusi gendun, tximist indarra garraiatzeko bidean ikusi genduzan zutoin guztien gaiñean, amiamoko edo zigofiaren abiak egon zira-la, bakotza bere kumeagaz gurazoai itxaroten.

1 1/2etan Puebla de Sanabriara eldu giñan, Hotel Meleirosen: baba zuri, arteki edo zerra⁽¹⁾, eta sagar edo laranjarekin bazkaltzeko.

2 1/2etan busera igon gendun eta Sanxenxoko bi-dea artuta, Ourensen, Ribadabiako gazolindegira 4rak eta 1/4renetan elduta, gorputzaren egin bear genduzenak egin eta 4 1/2ak ziranean busean egon giñan ostera Sanxenxora joateko.

6 1/2etan eldu giñan zortzi egun zoragarrietan gure etxea izango zan Sanxenxoko I Karlos Silgar lau iza-rrezko arroztxera, eta giltzak artu ta gelatara joanda, eroan genduzan jantziak euren lekuetan apaindu ta garastaillu⁽²⁾ azpian kokatu apur bat uragaz turrustatu gorputza ozkirutzeko, 7 1/2-etan kaleratu giñan on-dartzaren ingurutik Sanxenxoko erria ikusteko gabe-ko 9rakarte, afaltzeko ordua izan zen arte.

(1) Arteki edo zerra = filete empanado. (2) Garastaillu = rociador, ducha,

Lourdes eta ni, azken eldu giñan ostaleko jan toki-
ra, eta leku bi utzik egon ziran maian ezarri giñan.
Mai polita osotzen gendun, Adela ta Alfonso,
Pedro ta Nati, Jesus ta Eba, Felix ta Karmen, eta
Lourdes ta nigaz, janarietan gure solas aldiko ber-
baldiak, garrantzi andiko zentzunik txantxako
berbaldira aldatzen ziran ezeren eragospen gabe,
eta zortzi egun onen maikidearen adiskidego ego-
kitasuna oreka gozotsu baten iraun eban.

Bardin sortu zan beste maikideakaz, kalera eta bu-
sera urten gendunean gure artu emon onak naba-
rituta.

Apal edo afaritzeko, plater bete ur-zorri edo kiskira
aundi, edo ta marizkira txikiak⁽³⁾, atara euskuezan
olio ta berakatzakaz erregosita, ortuari mota as-
kogaz egindako salda edo zopa, arraiña erregosita
Bruselaseko azakin, eta budiña⁽⁴⁾, janariari lagun-
tzeko, gura gendun ribeiro ardo zuri ta uragaz.

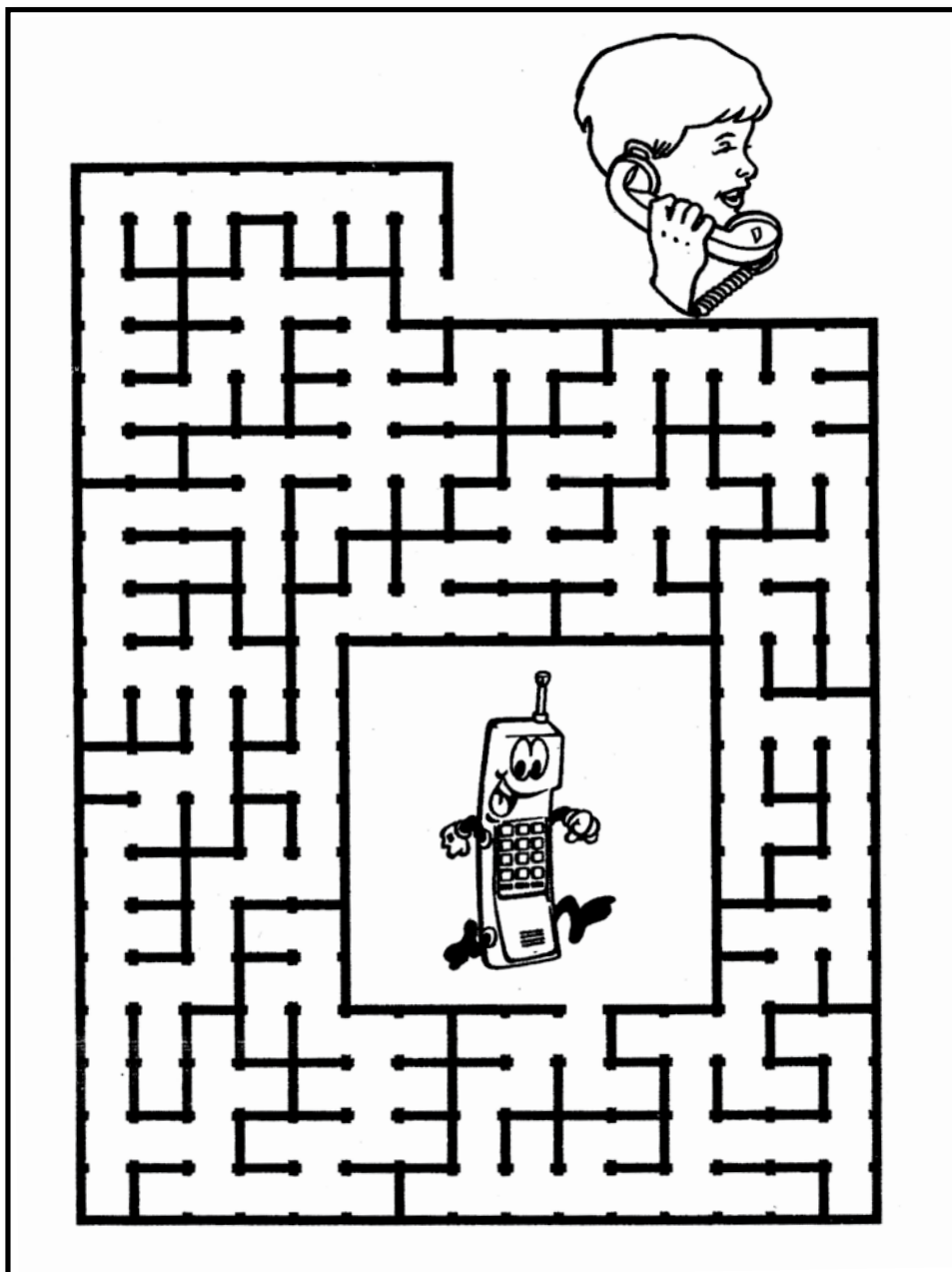
Solaseko mintzaldi ederrean afaldu ondoren, ogera
joan gintzazan 11k ¼ren gitxiagotan.

Atutxa-tar Paul
Zornotza-n 2.011-n Bagilla-ren 30-ean

(3) Ur-zorri edo kizkira andi edo ta marizkira txikiak = (camarones) quisquillas grandes, o, gambas pequeñas. (4) Budin = flan

Euskaldun barrientzat

Ikasten

ARPIDETZAKO TXARTELA

ZER aldizkaria artu gura dot eta bialdu egidazue zuzenbide onetara:

..... tar zenbakian
..... klean (auzoan)
..... errian, errialdean (probintzian)

Arpidetza ordaintzeko diru-etxera (bankura) bialdu ordain-txartela,
an daukadan ☐☐☐☐ ☐☐☐☐ ☐☐ ☐☐☐☐☐☐☐☐ zenbakidun diru-kontura.

ZABALDU DAGIZUN “**ZER**”. Arpidedun bakoitxak billatu begi beste bat!

Boga, boga
mariñela
mariñela
joan bear degu
urrutira
urrutira
bai Indietara,
bai Indietara.

Ez det,
ez det,
ez det,
nik ikusiko
zure kai ederra
kai ederra
Agur,
agur,
agur,
Ondarroako
itsas
itsaso bazterra,
itsas
itsaso bazterra.

Mariñela,
mariñela,
boga!
mariñela.

Ondarroa